

Bunyan's meesterwerk dankt aan dit overdrachtelijk opvatten van het leven als een pelgrimstocht. Het is niet alleen de taal, maar ook de geest, die in alle talen overgeset, en telkens weer gedrukt en verlicht meesterwerk, aan rijk en arm heeft geschonken.

Nu ligt in dat „voortgaan van kracht tot kracht“ juist om de pelgrimstocht, waarbij 't gesongen wordt, een tastbare tegenwoordigheid, wier oplossing in hoogere harmonie ten heiligen leven prikkelt.

De zin toch van dit „van kracht tot kracht“ is, dat de pelgrim, hoe verder hij op den pelgrimstocht komt, al minder door het gevoel van matheid en moeheid gedrukt wordt. Op zichzelf zou men zich dit omgekeerd denken. Als ge van huis optrekt, voelt ge u sterk en frisch. Maar na die eerste verspillings van kracht moet zeker gevoel van moeheid u den stap doen vertragen. Den derden dag moet dat gevoel van moeheid nog toenemen. En als ge eindelijk het doel van uw tocht bereikt, moet al uw kracht zijn uitgeput.

Maar bij den pelgrimstocht naar Sion, zoo zegt de psalmist, is dit alles omgekeerd. Met half loomen tred wordt de lange tocht aangevangen, maar hoe verder men komt, hoe makkelijker de pelgrim voortschrijdt. Hij voelt, hoe verder hij komt, zijn kracht niet afnemen, maar toenemen. Hij gaat van kracht tot kracht. Steeds voelt hij zich sterker en is in staat zijn pas te versnellen.

En komen eindelijk de bergen van Jeruzalem in 't zicht, dan is 't of het heimeer naar Sion hem vleugelen leent, en komt al 't optrekkend volk bij en jubelend onder de schaduwen van Gods voorhoven aan.

Nu ligt hierin op zichzelf niet vreemde in. Al wie een voertocht van een zestal dagen onderneemt, ervaart steeds dat hij op den zesden dag beter loopt dan toen hij pas begon. En ook, al wie ooit tochten door een bergachtig land ondernomen heeft, weet hoe 't met zwoeven en diep-ademhalen begint, tot het gaan en klimmen zelf de spieren spanst en sterkt, en in het eind het loopen als vanzelf gaat, soms twaalf en meer uren achtereen.

Komt daar nu bij, dat het zielverterend verlangen „om voor God te verschijnen“ den pelgrim prikkelt en als voortstuwt, dan is het geen wonder, dat de schijnbare tegenwoordigheid, van steeds minder moe te worden, hoe verder men trekt, zich voor het geloofsbeseft in heilige harmonie oploste.

Maar nog schooner wordt dit, zoo ge het overbrengt en toepast op onze pelgrimstocht naar het eeuwige leven, op onze bedevaart naar 't Sion dat boven is, op onze tocht naar het Vaderhuis. Een heilij is het, zoo een kind van God zoo mag afsterven, dat 't nog op zijn stervensponde zijn blijde uitroep is: „Mijn voeten zijn staande in uw poorten, o, Jeruzalem!“

Eens Christens leven is niet een blijven zitten van de ure van zijn bekeerung tot aan de ure van zijn sterven op dezelfde plek, maar moet althans zijn een steeds verder komen, een gestadig voortschrijden, een van Sabbath tot Sabbath afloopen naderen van het vaderland dat boven is. En eerst ver afstaan, dan een gestadig zich in de richting van het Jeruzalem dat Boven is, voortbewegen, om eindelijk, als onze stervensure slaat, de poorte van het nieuwe Jeruzalem binnen te gaan.

Alleen maar, die weg is geestelijk. Het is een weg die niet bij kilometers, maar met den maatstaf van het heilige gemeten wordt. Die weg ligt niet buiten ons, maar in ons hart. Het is een geheel inwendig proces dat we door moeten maken. Eerst ligt ons hart van het heilig ideaal nog verre gescheiden. Gaandeweg moet die afstand tussen ons hart en dit heilig ideaal inkrimpen. En al zal de groote overgang eerst in het sterven zelf gemaakt worden, als eindelijk de onheilge giffant der zonde met tak en wortel uit ons hart wordt uitgerukt, de verhouding tussen zonde en heiligheid moet toch reeds in den tijd van dit ons leven gedurig wijziging ondergaan. Eerst zwak tegenover de zonde en zwak in het heilige. Dan het ritselen van de geestelijke kracht die in ons begint op te komen. Daarna een allengs wassende van die geestelijke kracht, tot ze een gestalte in ons aanneemt. En is dit heilij punt eenmaal bereikt, dan een gestadig gaan van kracht tot kracht, tot we zelfs in het sterven niet insinken, maar met heiligen moed en met zielverterend heimeer den laatste gang naar het Vaderhuis tegengaan.

Zoolang ge als verlost door uw Heiland blijft rusten bij het eerste punt van uw bekeerung, op dezelfde plek stand houdt, niet vooruit komt en niet vordert, is uw geloof een slapend geloof, een dorre plant die geen bloesem toont en geen vrucht kan dragen. Zoolang ge als kind van uw God uw leven op die wijs rekent wilt, en geen begeerte kent om ontkonden te worden en met Christus te zijn, ontbreekt u het heimeer, om voor God te verschijnen. En zoolang ge als groepene ten leven niet gestadig wint in heiligen zin, in geestelijke opgewektheid, en in kracht om uw zonde als een giftige adder van u te werpen, wordt ge als een onwillig slachtoffer naar uw stervensponde geleurd, en is het rijk der heerlijkheid daarboven voor u nog nimmer uw Vaderhuis geweest.

Toch zijn er, helaas, maar al te velen, die op die manier hun overgang naar de eeuwigheid tegemoet gaan. Ze hebben zich tot op zekere hoogte den ernst van een Christelijk leven aangewend, maar daarbij blijft 't dan ook. Ze vorderen niet, en komen niet vooruit. Ze verstaan het „voortvaren“ niet. Ze laten hun karakter wat het was. Door altoos dezelfde boezemzonden laten ze zich verzeeken. In altoos dezelfde kleine zonden vervallen ze. En steeds blijft het bij de oude loomheid en traagheid, als er weer een stuk van den pelgrimsweg moet worden afgelegd.

En de allersinnigste oorzaak hiervan is, dat juist de eerste schreden op dezen weg het moeilijkst vallen. Bij hun bekeerung deden ze, als we het zoo mogen uitdrukken, een geestelijken sprong, als waren ze uit hun vroeger wereldsch leven plotseling op den heiligen weg overgeset, en waanden nu er te zijn. Er te zijn, nu de weg niet voldeind was, maar pas begon. En toen ze nu op dien langen weg de eerste schreden voortwaarts wilden doen, heeft dit hen geestelijk vermoeid en afgemat. Ze waren wat men in 't sportleven noemt, geestelijk nog niet getraind. Het viel hun o, zoo bitter tegen, en toen schuifelden ze nog wel voort, maar om 't al spoedig op te geven, en zoo bleven ze jaar in jaar uit moedeloos voorttobben. Als ge hen na tien jaren terugziet, vindt ge ze juist op 'tafelde punt, waarop ze ze voor tien jaren verliet.

En daarom nu komt de Schrift ons op de pelgrimstocht naar het aardsche Sion wijzen. Ook die Sion-pelgrims waren eerst loom in hun gang,

en voelden zich spoedig o, zoo moede. Maar ze zetten 't door. En toen kwam alras de zalige ervaring, dat hoe verder ze kwamen, hoe meer de moeheid week. Toen ging 't van kracht tot kracht, en viel het voortschrijden op den weg hun steeds lichter.

En zoo nu, komt de Schrift u betuigen, zal 't ook uw ervaring op den geestelijken weg zijn. De eerste schrede 't moeilijkst. Maar als ge voortvaart, doorzet en volhardt, zal ook bij u al spoedig de geestelijke loomheid wijken, en zal het ook bij u worden een gaan van kracht tot kracht, onder een steeds sterker heimeer naar het hemelsche vaderland.

Amsterdam, 5 Februari 1909.

In zake het voorstel tot verplaatsing der Theologische School maakt het college van Curatoren het volgende bekend:

Theologische School. Het College van Curatoren der Theologische School, samengekomen in buitengewone vergadering 28 Januari j.l., tot uitvoering van de opdracht der laatstgehouden Generale Synode, luidende: „Om met de Hoogleraren te Kampen te overwegen, of het wenschelijk en doelmatig is, de Theol. School te brengen ter plaats, waar de Vrije Universiteit gevestigd is; en Curatoren te machtigen, hijsdien deze vraag bevestigend beantwoord mocht worden, een advies met de noodige toelichting en uitwerking aan de kerken toe te zenden,“ maakt bij dezen den Kerken bekend, dat Curatoren en Hoogleraren, bij het licht, dat zij thans over dit punt hebben, van oordeel zijn, dat verplaatsing van de Theologische School naar de plaats, waar de Vrije Universiteit gevestigd is, wenschelijk noch doelmatig is.

Uit naam van het College voorn., de secretaris, A. M. DONNER.

Amersfoort, 1 Februari 1909.

De overwegingen, die tot dit besluit geleid hebben, worden niet meegedeeld. Formeel waren Curatoren daartoe ook niet verplicht, en het zal hun wellicht moeilijk gevallen zijn de verschillende motieven, die tot dit besluit geleid hebben, publiek te maken. Toch betreuren we het, dat de Kerken aldus niet in staat worden gesteld zich zelfstandig een oordeel te vormen. Ze zullen nu blindelings het advies van Curatoren en Hoogleraren hebben te volgen. Want het spreekt wel vanzelf, dat na dit met zoo goed als eenparige stemmen genomen besluit, een vernieuwd voorstel op de volgende Synode al zeer weinig kans van slagen zou hebben.

Voor velen in den lande zal deze afloop een pijnlijke teleurstelling wezen. Men scheen op de jongste Synode metterdaad een stap in de goede richting verder gekomen. En was eengeest van toenadering, en men zocht elkander. Thans staan we weer mijlen ver van elkander af. En het vraagstuk der opleiding schijnt onoplosbaar dan ooit.

Napleiten maakt de zaak niet beter, en we zullen bij het advies van Curatoren ons hebben neer te leggen. Wat de oorzaak is, dat een voorstel, dat op de Synode met zoo warme sympathie werd begroet, nu met op één na algemeene stemmen door Curatoren en Hoogleraren van de hand werd gewezen, valt niet moeilijk te gissen. Er mogen aan de uitvoering van dit plan finaal ernstiger bezwaren verbonden zijn dan men aanvankelijk vermoede, doch kunnen we ons niet voorstellen, dat Curatoren en Hoogleraren daarop alleen het plan lieten afspringen. Geestelijke belangen wegen zwaarder dan finaalte bezwaren. De hoofdoorzaak ligt natuurlijk in hetgeen na de Synode geschied is. Er is in de pers een wantrouwen geraaid, dat maar al te welig vrucht droeg. Onze vrees, dat daardoor het scheepje zou stranden, eer het de haven binnenliep, is helaas juist gebleken. Al was deze afloop te voorzien, toch doet deze uitkomst ons hartelijk leed.

Aan den volijverigen amanuensis der Vrije Universiteit, den heer Jb. van Oversteeg, die deze week onder zoo welsprekende bewijzen van aller waardeering zijn vijf en twintig-jarig jubileum vieren mocht, bieden ook wij gaarne onze hulde.

De heer van Oversteeg is in goeden zin een omnis homo; hij is, gelijk wij zouden zeggen, van alle markten thuis. Bij de verkierzingen is hij een uitnemend organisator en propagandist; voor onze jongelingsverenigingen bleek hij een treffelijk leidman te wezen; aan onze Christelijke scholen te Amsterdam heeft hij als bestuurslid uitnemende diensten bewezen. Maar het eigenlijke terrein van zijn werkzaamheid lag toch op het gebied der Vrije Universiteit. Al vervulde hij daar een ondergeschikte positie, zijn arbeid verdient daarom niet minder waardeering. Voor directuren was hij een bijna onmisbaar factotum; hoogleraren stond hij altoos even bereidwillig ten dienste; voor studenten was hij steeds hulpvaardig. Niet alleen voerde hij met een nauwkeurigheid en trouw, die boven onzen lof verheven is, de omvangrijke administratie en correspondentie, maar hij doorreide heel het land, wist door zijn welsprekend woord en vriendelijken omgang, nieuwe leden en begunstigers te winnen, en was daardoor de Vereniging voor Hooger Onderwijs tot niet geringen steun. En bij al dezen veelvuldigen arbeid kwam steeds uit, dat hij dit deed, niet omdat zijn betrekking dit nu eenmaal meebracht, maar omdat hij heel zijn persoon met al zijn gaven en krachten aan de stichting gegeven had, wier beginsel hem lief was.

De dank door Directeuren, Curatoren en Hoogleraren hem daarvoor gebracht, moge hem het bewijs zijn, hoezeer deze toewijding gewaardeerd wordt. Moge God de Heere hem nog lang voor dezen arbeid sparen.

Dr. P. J. Kromsigt heeft in een brochure onder den titel: *Het hooge belang der*

Hervormde Kerk als Volkskerk bij een vergaard Grondwetartikel (Art. 171 al. 2)

feitelijk de herdruk van een reeks artikelen in de *Rotterdamse Kerkbode* verschenen — de ernstige vraag besproken, of de Overheid niet door uitbreiding der tractementen in de behoefte aan meer predikanten behoort te voorzien.

In Artikel 171 worden „aan de onderscheidene gezindheden de tractementen, pensioenen en andere inkomsten van welken aard ook, die bij de totstandkoming der Grondwet genomen werden, ook voor de toekomst verzekerd“, maar bovendien wordt daar in een tweede alinea bepaald, dat „aan de leeraren, die tot nog toe uit 's Lands kas geen of een niet toereikend tractement genoten, een tractement kan worden toegelegd of het bestaande vermeerderd kan worden“. De laatste alinea, waarop Dr. Kromsigt doelt, was wel niet *vergeet*, maar de Regeering maakt van de bevoegdheid, daarin haar verleend, zoo goed als geen gebruik. Men betaalde de eenmaal vastgestelde tractementen uit, maar daarbij bleef het. Er was blijkbaar een zekere weerzin om uit 's Lands schatkist de tractementen te verhoogen of nieuwe uit te keeren.

Thans zal dit vraagstuk officieel in de Tweede Kamer aan de orde komen, want er wordt voor de 175 predikantsplaatsen in de Hervormde Kerk te Rotterdam rijkstractement gevraagd op grond van Art. 171 al. 2, en zoowel de Regeering als de Kamer zal zich principieel hierover hebben uit te spreken. Gelijk wel vanzelf spreekt, zal de te nemen beslissing van verreikende gevolgen zijn. Wordt toch eenmaal toegestaan, dat de Regeering voor Rotterdam een 175 predikantsplaats bekostigt, dan zal de Regeering ook op andere plaatsen dit moeilijk kunnen weigeren. Was tot dusver het streven, het budget van eeredienst zoo weinig mogelijk uit te breiden, dan zou dit budget elk jaar met belangrijke sommen klimmen.

Nu neemt Dr. Kromsigt bij de bespreking van dit vraagstuk niet een bekrompen standpunt in. Al ijvert hij inzonderheid voor de Hervormde Kerk als de *volkskerk*, hij erkent, dat ook de andere Kerken rechten hebben op deze Overheidshulp en wil dat de Overheid met name aan de Gereformeerde Kerken evenzeer steun zal bieden. En evenzeer dient gewaardeerd, dat hij niet *alle* geld van de Overheid verwacht, maar liefst een regeling aag ingevoerd, waardoor de Overheid een alterum tantum betaalde, d. w. z. evenveel bijbetaalde als de Kerken uit eigen middelen bijeen brachten. Gesteld dat de gemeente f 2000 gaf, dan zou de Overheid er nog f 2000 bijvoegen en het tractement daardoor op f 4000 komen te staan. Een zekere prikkel voor de Kerk om zelf te geven, zou er aldus blijven bestaan.

Bij de bespreking van dit vraagstuk kan men zich of stellen op het standpunt van ons thans vigeerend staatsrecht en de vraag stellen, in hoeverre de billijkheid meebrengt, dat de Overheid, die nu eenmaal de zorg voor deze tractementen op zich nam, ook voor nieuwe predikantsplaatsen een tractement uitkeert, of men kan principieel de kwestie aan de orde stellen, of de Overheid van Godswege groepen is den Kerke dienst in stand te houden; en wanneer men die vraag in bevestigenden zin beantwoordt, daarom bij de Overheid er op aandringen, dat zij gebruik make van de bevoegdheid haar bij Art. 171 van de Grondwet verleend.

Indien Dr. Kromsigt het eerste standpunt had ingenomen, dan zou de regeling dezer kwestie grotendeels op politiek gebied thuis hooien. Men kan juist in het belang der Kerk tegen staatsubsidie zijn, en toch, wanneer de Grondwet uitkeering van staats-tractementen voorschrijft, voor een milde toepassing van dit artikel wezen. Oas ideaal is en blijft de vrije school voor heel de natie, maar nu de openbare staatschool eenmaal bestaat, zal ook een Christelijk Ministerie te zorgen hebben, dat de onderwijzers der staatschool behoorlijk bezoldigd worden. En al staan de gevallen in zooverre niet gelijk, dat de zorg voor de staatschool voorgeschreven is en de toekenning van nieuwe of meerdere tractementen aan de prudentie der Regeering is overgelaten, toch zouden we daarom niet gaarne willen, dat de Overheid tegenover de Kerken in zekere schrielheid kracht zoekt. Indien de Regeering het vraagstuk van 171 eerlijk en open aan de orde stelt en door Grondwetsherziening den finaalte band met de Kerken doorsnijdt — natuurlijk met uitkeering van het rechtens verschuldigde aan de rechthebbers — dan heeft die oplossing onze volle sympathie. Maar durft de Regeering dit niet aan en blijft Art. 171 gehandhaafd, dan zal de wijze van uitvoering nader geregeld moeten worden. Voorreest omdat de tractementen, die bij de totstandkoming der Grondwet werden uitgekeerd, veel te laag zijn voor den standaard van ons tegenwoordig leven. Ten tweede, omdat de aanwas der bevolking maakt, dat het getal predikanten moet worden uitgebreid. En ten derde, omdat de tegenwoordige regeling grotendeels op willekeur berust en het niet recht is, dat de Overheid een deel der Kerken van deze subsidie uitsluit. Of zulk een billijker regeling mogelijk zou wezen zonder dat de kerkelijke kwestie zelve daarmede aan de orde werd gesteld, betwijfelen we. Maar dit vraagstuk laten we thans rusten.

Dr. Kromsigt grondt zijn betoog echter niet op de Grondwet alleen, maar neemt een principieel standpunt in. Hij acht, dat het de taak en roeping der Overheid is van Godswege om voor de tractementen der predikanten te zorgen. Het publiek karakter der Kerk komt volgens hem juist daarin uit, dat de Overheid de predikantsalarieert; een Kerk, die deze finaalte hulp van de Overheid niet ontvangt, wordt een *secte*.

Er mag tusschen Kerk en Staat wel onderscheiding zijn, maar geen volstrekte scheiding. Van beide geldt tot op zekere hoogte: wat God vereenigt heeft, scheidt de mensch niet. Een absolute scheiding degenerereert en den Staat en de Kerk. De Overheid mag haar roeping tegenover de Kerk niet verwaarloosen; ze mag niet zeggen: ben ik mijns broeders hoeder? Dan zou ze haar ideale roeping prijsgeven en zich zelf „verstoffelijken“. En de Kerk mag haar recht niet prijsgeven op finaalte steun van overheidswegen, want dan wordt ze gedegradeerd van „publieke religie“ tot den rang van „secte“ (p. 16).

Zoolals men ziet is dit betoog zoo principieel mogelijk. Wat alleen ontbreekt is elk bewijs uit de Schrift voor deze roeping der Overheid en dit recht der Kerk. Dr. Kromsigt neemt eenvoudig aan en stelt vast, dat dit de roeping der Overheid en het recht der Kerk is, maar vergeet voor deze roeping en dit recht eenig bewijs bij te brengen. Wel verwijst hij naar wat Bastingius in zijn uitlegging van den H. Catechismus bij het vierde gebod zegt, maar nog daargelaten dat een beroep op een of anderen ouden schrijver nooit afdoende is, vergeet hij, dat onze vaders in geheel andere omstandigheden leefden; dat ze deze hulp van de Overheid vroegen alleen en uitsluitend voor de Gereformeerde Kerk, en het als een gruwel zouden beschouwd hebben, wanneer de Overheid tractementen uitkeerde aan Roomsche priesters, Remonstranten en Menisten; laat staan dan aan openbare verwerpers van de Schrift en loochenaars van Christus Godheid. De gansch eigenaardige verhouding van een Overheid, die publiek professie doet van de Gereformeerde religie en daarom de hand houdt aan den heiligen kerkendienst, is heel wat anders dan de verhouding waarin de Overheid in onze dagen tegenover de verschillende Kerken staat. Vandaar dat elk beroep op deze uitspraken onzer vaders niet anders dan misleidend kan zijn. Want onze vaders hebben datgene wat Dr. Kromsigt wil, nooit gewild, maar als een seer gevaarlijke leer veroordeeld en verdoemd. Het zou niet moeilijk zijn daarvoor tal van bewijzen aan te voeren. Nu kan men natuurlijk wel zeggen, dat onze vaders zich op dat eene punt vergist hebben; dat Gods leiding in de historie nu geleerd heeft, dat de Overheid in een land van gemengde bevolking niet één Kerk als de ware Kerk erkennen kan, en dat daarom, wat volgens onze vaders de roeping der Overheid was tegenover de *ware* Kerk, thans geldt tegenover *alle* Christelijke Kerken, maar ieder gevoelt, hoe daarmee de grond van heel dit betoog wegzinkt onder zijn voeten. Bastingius drukt het voortreffelijk uit: de Overheid moet *zagen met gemeenen raad en oordeel des Kerkeraads*, dat de Kerk voorzien zij van geleerde en bekwaame mannen, — de volgende woorden laat Dr. Kromsigt weg, niettegenstaande daarop *alle* nadruk valt — *de welke het Evangelie rein leeren en alle tegenstrijdende leer en misbruiken wederleggen en bestraffen* — en dan heeft ze ook voor zulke predikanten een eerlijk onderhoud te verordineeren. Maar de gedachte, dat de Overheid aan alle predikanten of geestelijken, welke leer ze ook brengen, een eerlijk onderhoud zou moeten uitkeeren, is in het oog onzer vaders even ongerijmd, alsof de vrome Koningen van Israel de Baalspriesters hadden onderhouden.

Tegenover dit principieel standpunt blijven we daarom onverzwakt ons protest handhaven. Uit de Schrift is hiervoor niet één bewijs bij te brengen, en het beroep op wat onze vaders geleerd hebben, is misleidend. Al laten we de politieke zijde van dit vraagstuk rusten, we hopen, dat bij het principieel debat in de Kamer in dit opzicht klare wijn zal worden geschonken. We misgunnen aan de Hervormde Kerk niet een mildere toepassing van Art. 171, en indien de Regeering meent voor een 175 predikantsplaats te Rotterdam een staatstractement te moeten uitkeeren, zoo zullen we ons daartegen niet verzetten. Maar wel zou het ons zeer bedenkelijk toeschijnen, indien daaraan het beginsel werd vastgekleefd, dat de Overheid hiertoe van Godswege groepen is en de Kerk daarop een goddelijk recht kan doen gelden.

Voor Kootwyls Scholen.

Ingekomen bij Da. Houtzagers en in 't hartelijken dank ontvangen van Da. H. W. van Loon te Amsterdam van S. G., gevonden in de collectie, f 2.50.

Namens het Bestuur:

D. HULLEMAN,

Penningmeester.

Teefstafel.

1. De Gereformeerde vroomheid volgens Calvin door Prof. E. DOUMERGUE, vertaald door MEJ. J. C. RUTGERS met een voorbericht van Prof. Dr. F. L. RUTGERS. Kampen — J. H. Kok, 1908.

Dit boekje van 64 bladzijden bestaat uit twee deelen, waarvan het eerste deel is een vertaling van: *La pieté réformée d'après Calvin*, de rede waarmee Prof. E. DOUMERGUE, den 28sten Juni van 1907 in den Temple du Saint-Esprit te Parijs, de nationale synode der evangelische gereformeerde kerken van Frankrijk heeft geopend. De heer DOUMERGUE, professor in de Theologie te MONTAUBAN, is, naar men weet, de jongste levensbeschrijver van CALVIN en zijn monumentale biografie is hier te lande, ook door de vertaling van Da. WINKEL, bekend. Het tweede deel biedt een vertaling van: *Uitbreiding uit de preken van Calvin*, welke uitbreiding door den heer DOUMERGUE in zijn rede zijn verwerkt; voor haar het materiaal hebben geleerd.

De vertaling zowel van de rede zelf als van de uitbreiding uit de preken is van de hand

van MEJ. J. C. RUTGERS, die zich van deze taak, doordat zij in vloeiend Nederlandsch een trouwe overzetting leverde, uitzonderd heeft gekweten. En de waarde van het boekje is niet weinig verhoogd doordat Prof. RUTGERS, bij dezen persbericht van zijn dochter, een *Voorbericht* schreef waarin hij omtrent aanleiding, samenstelling en doel van DOUMERGUE's rede inlichtingen geeft.

Laat mij eerst iets mogen zeggen over de rede zelf, die niet meer dan 15 bladzijden vult. Over haar vorm.

Die vorm is kortweg voorbeeldig en reeds daarom alleen kan ik de lezer van dit boekje aanbevelen aan onze studenten en beginnende predikanten.

Ook deze rede van DOUMERGUE is weer een staaf van dien moeievorm waarin de Franschen zulke meesters zijn. Bij hen zoo niets van de zware breedsprakigheid en tergende langdradigheid, van die of tegen de eenvoudigheid zondigende hoogdravendheid, of tegen den goeden smaak zondigende platheid, welke ook zo nog lang geen teken van eigenaardigheden van Nederlandsche kanaltalen zijn.

Ik heb De Gereformeerde vroomheid volgens Calvin gelezen op mijn ziekbed, en de fraaie vorm herinnerde mij toen aan een woord van ALLARD PIETROON dat ik eens gelezen had in diens *Rijting en Leven*.

Om ook mijnerzijds tegen de zoo even genoemde eigenaardigheden iets te doen, heb ik mij nu de moeite getroost *Rijting en Leven* voor den dag te halen. Bedoeld woord staat naar ik zie op p. 308: „Een onmisbaar bestanddeel van onze vorming tot kerkleeraars is de gezette beoefening der nieuwere, vooral der Fransche letterkunde. Het is de eenige weg om van een zekere logheid van stijl bevrijd te worden, die den Hollander van nature eigen is. Wij bezitten in de nieuwere letterkunde, vooral van Frankrijk, een school, die niemand ongetrafd voor zijn smaak en voor de inkleding zijner denkbeelden onbezocht kan laten.“

En nu ik toch aan 't citeren ben, kan ik niet nalaten ook nog het geestige woord van PIETROON, dat een bladzijde vroeger staat te lezen, hier al te schrijven. Hij heeft het daar tegen de hoogdravendheid en de platheid en eindigt dan met deze raadgeving: „Laat uw preken uitgedocht zijn als uw dochter, noch opgeschikt, noch beneden haar stand.“

Mocht dit worden tot een gevelgeleed woord, ook onder ons.

En nu over den inhoud der rede.

Zij heeft tot motto een woord uit Deuteronomium 32:7: VRAAG UWEN VADER, DIE ZAL HET U REKENDE MAKEN. Van dit Schriftwoord maakt DOUMERGUE, voor zijn toetsmalig geleerd in den Temple du Saint-Esprit, de zeker niet al te gezocht toepassing, dat hun „vader“ CALVIN is. In zijn korte inleiding steekt hij terstond van wal. „Wij zijn“, zoo begint hij, „allen moede geworden van onze eindeloze kerkelijke strijdvergen. En velen onder hebben een groot wantrouwen ten aanzien van dogmatische vraagstukken. Toen heb ik nagedacht om mijzelf geleerd: Ga ik spreek tot uwe broeders over vroomheid.“

Ik kan mij denken, dat een strijdslustige en daarom op het stuk van kerkelijke strijdvergen onovermoed Calvinist dit begin eenigzins bedenkelijk zal vinden en daarom bij dit van wal steken angstig vraagt: Waar moet dat heen?

Maar DOUMERGUE stelt hem gerust. „Een kerk wordt gekenmerkt door haar geloof, dat als 't ware de wortel is, en door hare organisatie, die is als de tak, en door hare vroomheid, die is als de bloem en de vrucht.“

Over de vroomheid; de gereformeerde vroomheid volgens Calvin gaat het dan verder.

Onder de vroomheid, la pitié, verstaand CALVIN: de Christelijke vroomheid of de gods-vrucht. Zij is om het in de taal van onzen tijd te zeggen: de religie des harten en de religie in het leven; de praktijk der religie; de „praktijk der godsaligheid“, zoals de PURITANEN plechten te zeggen.

Men min of meer stelselmatige beschrijving daarvan gaf CALVIN in zijn INSTITUTIE Boek III, h. 6—10, waar hij handelt over het Christelijk leven. Maar meer aangepast en toegepast op het dagelijksch leven, komt dit onderwerp telkens ter sprake in zijn preken. Van de preken, waarvan 850 in druk zijn verschenen, is DOUMERGUE een kenner. In zijn *VOORBERICHT* vertelt Prof. RUTGERS hoe zijn vriend DOUMERGUE reeds sedert jaren de gewoonte had, elken werkdag, bij den aanvang zijner studien een uurje te besteden aan de lezing van die preken, en dan daarbij aan te teekenen, wat hem later zou kunnen te pas komen.

Prof. RUTGERS vertelt daar tusschen twee haakjes bij, dat zoo'n werkdag voor Prof. DOUMERGUE steeds vroeg begint, doorgaans te zes ure, of nog vroeger.

Dit ingewerkt in den geest en den wijze van CALVIN wil nu DOUMERGUE in zijn rede CALVIN, den vader, zelf vragen en laten bekend maken wat vroomheid is.

„Ik zal u“, zegt de redenaar, „zoo goed mogelijk zijne (Calvin's) eigene gedachten weergeven, ik zal u woord voor woord zijn eigene woorden weergeven, zoals ik die verzameld heb sedert jaren bij het dagelijksch onderzoek zijner preken.“

De dispositie van de rede is dan deze. Allereerst moet onze vroomheid haar beschouwend blik op God richten; dan op den mensch; verder op den geloovigen mensch zoals hij 's morgens opstaat en 's avonds naar bed gaat, zich kleedt en naar zijn zaken gaat, zoals hij werkt en straks zich aan den disch zet, zoals hij zich verlijft en zoals hij sluit. Ten slotte stelt de redenaar zijn gehoor voor de vraag: is deze vroomheid, deze gereformeerde vroomheid volgens Calvin, onze rechtvaardiging of onze veroordeeling?

Deze dispositie biedt u maar de schets, het plan, het dorre skelet. Maar nu moet ge de rede zelf lezen, om te zien hoe zij, naar dit plan, is opgebouwd uit het materiaal dat in Calvin's preken te vinden is.

En dit brengt mij tot het tweede deel van het boekje: de uitbreiding uit de preken van CALVIN.

Zij dragen allen een opschrift, bijv.: Onze levensstaat, ons huis, het bidden vóór en na het eten, geen onafhankelijke redeleer, het verkoren volk, de sterren des hemels. Bij ieder citaat staat de plaats waarop het in Calvin's werken te vinden is, terwijl MEJ. RUTGERS daaraan nog telkens heeft toegevoegd welk gedeelte der Schrift daarin behandeld wordt.

En ook om den inhoud zij der lezing van deze rede en deze uittreksels aan onze studenten en beginnende predikanten, maar tevens aan alle gereformeerde christenen aanbevelen.

Het lezen en herlezen van de rede en de uittreksels, van deze „lichtstralen uit Calvin's preken“, zal er toe kunnen bijdragen om alder bevrucht op het stuk van de gereformeerde vroomheid te verhelderen, onze praktijk van godsaligheid te verbeteren. Wellicht zal het ook onze predikanten, — voor zoover ze dat nog niet hebben gedaan — en verder hen, die voor den predik-

dienst zich vo-zette lezing, a-dan de heer D-potlood in d-Want met een-zeg ik: Wij be-en school, di-het gehalte va-laten.

2. De bespre-van zelf tot de-door den uitgev-in den handel:-portret van w-Prof. P. BIEF-den voor onzen-als door den z-jin preken, t-nieuwere, ook l-school van G-er goed en v-Het is een v-hij Rector ver-

een portret v-volheid van al-glad geschoren,-de placiede ru-van zijn ziel;-n energiek en er-hoofd dat duid-oek toen nog i-zondheden se-*het homme* dat l-maar het kan o-veertien jaar v-hij schiet niet-hem voor het o-op een kouden-terdand op het-met een goeden-Wij hadden be-telike gereforme-kort predikant-wier emeritus i-ik met een gast-ik zie hem zo-bruin bont, die-

Dit portret is-Maar juist daa-De velen, die-prediking, zijn r-akter vooral, r-geot zijn. Het g-den aan de we-aarde-leven, geh-van dat leven;-door het ziele-jaren, der laaste-dat, door het g-weer bij-eindigen

Op den herfat-ik hem voor het-de moeheid, di-was toen van z-verouderd en v-placiede rust, d-hem voor het e-De heer TEN-van BIERSTVELD-met juist dit port-

De re

NED. CHR

VI

Voor ons ligt e-vereeniging van-Rutgers, die de k-heeft te behandel-verdeelden, dat m-juist overzicht kr-in kwestie aanga-

Aan dat zoo i-hetwelk bovendien-het, in tegenstell-weg de meeste-technisch uitgevo-ning houdt met a-aangepaste hygie-we hieronder het-om de genoemde-maken.

De oorsprong i-dentendbewerijng en is ten nauwste-ten bade der uitw-in Noord-Amerika-gegaan, zooals uit-veilig zeggen, dat v-van den aanvang i-

Kvenwel, nietteg-der beweging te v-der 19e eeuw, kw-toet eenige organis-vereenigingen. In i-1838, en in i-interacademiale v-eenigingen met i-749 afdelingen he-totaalcijfer van 18:-tingen van Hooger-zijn.

Deze beweging f-eerste groote stud-Cleveland) werd i-op het ontstaan i-studentenbeweging-

Hier dateert het-dat jaar zou een-bridge in dienst-bevolod, vóór het-veld de verschillen-bezoeken, en aan-beidenwereld voor-kreeg de beweging-meer bepaaldelijk i-toen, een krachtig-sijnde, een groot-zendingconferentie-wat tevens de dit-oprichting van d-Studenten Vereenig-

Daar er van d-geweest tusschen i-men in de landen,-opkwam, wist de-ervaring. Wel kon-ervan der oudste Ch-geluid te hebben i-Zendinggeselschap i-weid opgericht, m-vereeniging was het

Vootal in 1895,aaneenminning dr-juden, maar zij k-vuutnodiging tot de-deling werd overgel-de aaneenminning i-zochte wijze met-gebracht.

Zij, die deze co-